

DE DYNAMIEK VAN DE MOORD OP MEVR. WITTENBERG

Gereviseerde versie van 28 januari 2007

0. INLEIDING

Het is opmerkelijk dat bij de Deventer Moordzaak geen reconstructie heeft plaatsgevonden van de moord, terwijl bij de definitieve veroordeling van Ernest Louwes bij het hof in Den Bosch diverse aannames zijn gedaan over hoe de moord plaatsgevonden zou kunnen hebben. Op basis van het beschikbare sectieverslag en diverse foto's is veel te vertellen over het verloop van de moord. Dan blijkt ook dat een aantal aannames bij de veroordeling niet worden ondersteund door de forensische bevindingen.

Vanuit een multidisciplinair team, geïnteresseerd in deze moord, hebben wij een reconstructie gemaakt van deze moord. Als groep willen wij anoniem blijven. Wij bieden dit stuk aan in de hoop dat het Openbaar Ministerie de opdracht zal geven aan deskundigen in binnen- en buitenland om ons werk te beoordelen en zo nodig aan te passen.

Juist bij deze moordzaak en de uiteindelijke veroordeling van Ernest Louwes is het meer dan gewenst om deze reconstructie te maken en vast te stellen wat er wel of niet gebeurd is op de avond van 23 september 1999 in het huis van weduwe Wittenberg.

Aan de hand van het sectieverslag en de foto's van de plaats van het delict en het lichaam van mevr. Wittenberg is veel te vertellen over het verloop van de moord.

In een aantal gevallen is met zekerheid vast te stellen dat iets is gebeurd en in andere gevallen is met zekerheid vast te stellen dat iets niet is gebeurd.

Door vergelijking van verschillende aanwijzingen is met grote waarschijnlijkheid te reconstrueren hoe de moord verlopen is.

In totaal zijn er drie opeenvolgende geweldsfasen geweest:

- A) Lichamelijk geweld
- B) Wurging
- C1) Verplaatsing lichaam
- C2) Messteken

In het sectieverslag worden in grote lijnen vier belangrijke letselgroepen behandeld.

1. Samendrukkend geweld bij de hals
2. Steekletsels in de borst
3. Uitwendig botsend geweld ter plaatse van het achterhoofd/nek
4. Diverse ribbreuken

Met betrekking tot deze letselgroepen worden in de bijlage achter in dit stuk de meest belangrijke passages uit het sectieverslag geciteerd.

Amsterdam, 22 januari 2007

Recentelijk is veel nieuwe informatie beschikbaar gekomen op basis waarvan het mogelijk is gebleken om de reconstructie in belangrijke mate aan te vullen.

De nieuw beschikbare feiten zijn in een apart hoofdstuk toegevoegd aan dit stuk

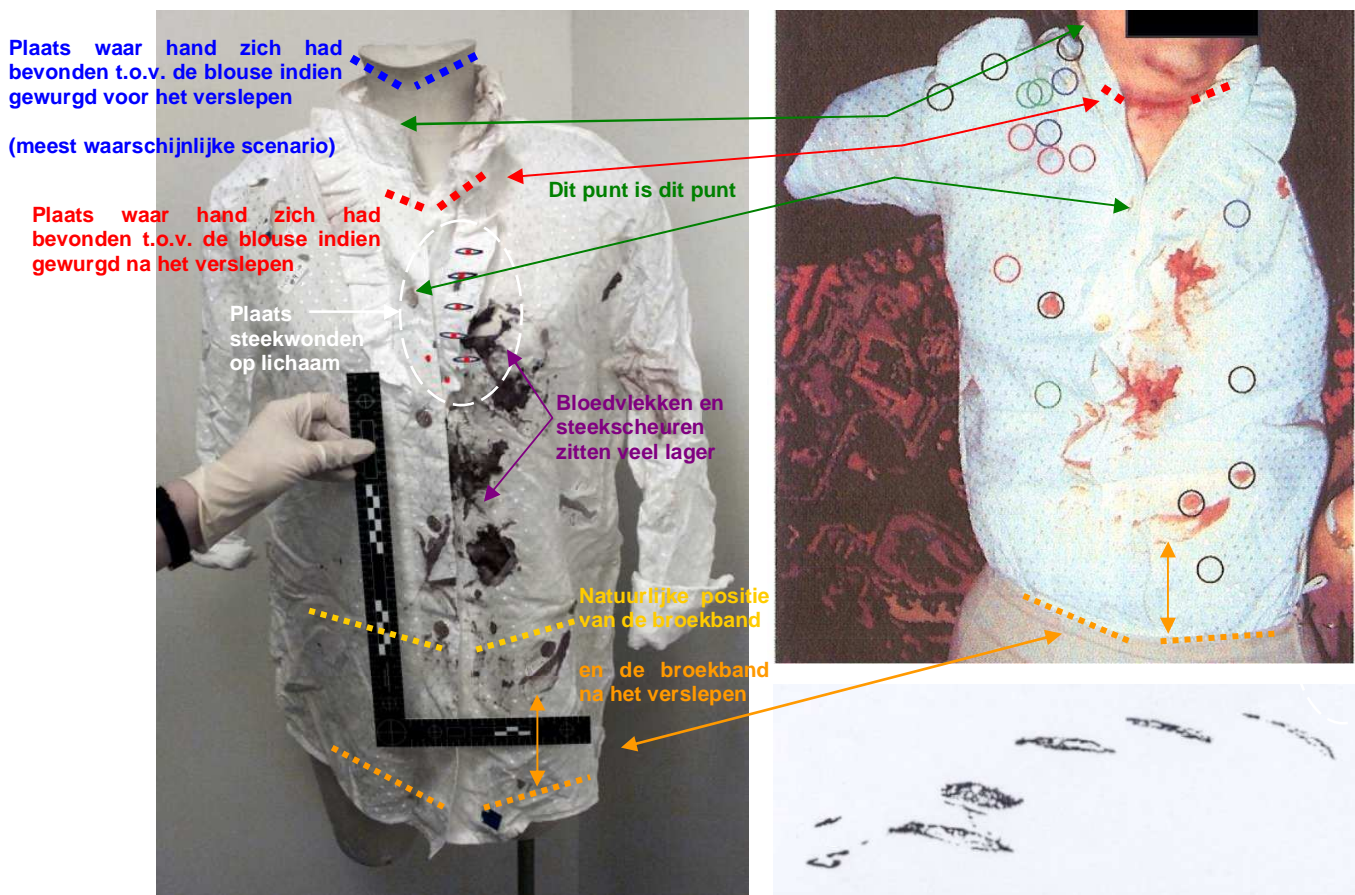
1. SAMENVATTING

Er zijn zeer harde aanwijzingen dat de weduwe is aangevallen op een andere plek dan waar ze vermoord is aangetroffen. Deze aanvangsplek kan en zal waarschijnlijk zeer dichtbij de vindplaats van het lijk zijn geweest maar kan theoretisch ook in een ander vertrek van het huis (zoals in de hal) zijn geweest.

Het eerste fysieke geweld betrof met grote waarschijnlijk een aanval met een slagwapen of anders eventueel een conflict in een kleine ruimte met veel horizontale en verticale obstakels.

Waarschijnlijk is de weduwe gewurgd op de plaats waar ze in eerste instantie is aangevallen en was ze daarbij al versuft of bewusteloos door de harde klap in haar nek. Bewusteloosheid is niet alleen aannemelijk gezien de ernst van de klap op haar achterhoofd maar ook gezien het feit dat de weduwe zich aantoonbaar niet heeft verweerd tijdens de wurging

De weduwe is gewurgd terwijl ze op haar rug lag en de moordenaar met beide knieën haar borstkas indrukte. Door met zijn volle gewicht kracht te zetten op de hals, met gebruikmaking van één enkele (waarschijnlijk rechter) wurgende hand, zijn zowel de striemvormige bloeditstorting als alle ernstige inwendige schade en de stuwende werking in de hersenen goed verklaarbaar. Het patroon van de ribbreuken onderschrijft dit scenario volledig. Als aannemelijk alternatief op dit scenario zou de moordenaar in plaats van zijn hand een hard voorwerp kunnen hebben gebruikt.

Voorafgaande aan het toebrengen van de fatale messteken heeft de moordenaar het bewusteloze lichaam van mevrouw Wittenberg aan de broekspijpen bij de enkels versleept tot vlak voor de open haard, recht onder het portret van haar overleden man. Dat is o.a. te zien aan de verschuiving van de blouse t.o.v. broekband en de positie van de messteken in het lichaam ten opzichte van de bloedvlekken.

Het is uitgesloten dat de moordenaar mevr Wittenberg, staande van achteren dan wel van voren met zijn blote handen heeft gewurgd.

De ribbreuken zijn niet afkomstig van een samenknellend greepgeweld van achteren maar van de onderbenen van de moordenaar die met zijn volle gewicht op de borstkas van de weduwe is geland.

Wat de messteken betreft moet worden opgemerkt dat de moord uiteraard verre van regulier was, want in geval van een liquidatie door middel van messteken na een onvoltooide verwurging wordt een lichaam niet eerst versleept alvorens de dodelijke messteken worden toegebracht. Eveneens is er geen sprake geweest van een of twee gerichte messteken in het hart maar van vijf perforaties in een regelmatig patroon wat doorloopt tot aan de buikstreek.

Uit het feit dat het lichaam eerst is verplaatst tot onder het portret van haar geliefde overleden man en het feit dat ze daarbij exact symmetrisch is neergelegd doen dan ook vermoeden dat er veel eerder sprake was van een psychologisch gemotiveerde handeling dan een (volkomen excessieve) liquidatie.

Dit beeld is overigens geheel in overeenstemming met het merkwaardig regelmatige patroon van de messteken, dat sterk doet vermoeden dat bepaalde rituele aspecten een rol kunnen hebben gespeeld.

Daar waar de afzonderlijke en nogal bizarre en ongewone handelingen tijdens de moord op zichzelf vraagtekens oproepen, lijkt er wanneer alles met elkaar in verband wordt gebracht, wel degelijk een herkenbaar beeld te ontstaan.

Alles wijst hierbij naar een doelbewuste psychologisch gemotiveerde “ontheiligende” afstraffing van de weduwe ten overstaan van haar overleden man.

Atypisch aan de moord op weduwe Wittenberg:

- Eerst zeer gewelddadige vrijwel dodelijke verwurging daarna alsnog messteken
- Slachtoffer versleept en symmetrisch geplaatst voor “huisaltaar” van Dr. Wittenberg
- Slachtoffer keurig languit gestrekt op de rug liggend gestoken
- Keurig chirurgisch symmetrisch patroon parallelle steekwonden in de tussenribsruimtes
- Mogelijke aanwezigheid “hesitation marks”
- Messteken niet geconcentreerd rond de hartstreek maar doorlopend tot aan de buikstreek

Op basis van de reconstructie kunnen een aantal zaken met zekerheid worden vastgesteld m.b.t. de waarschijnlijkheid of onwaarschijnlijkheid van delictgerelateerde DNA contactsporen op de kleding en het lichaam van mevr. Wittenberg.

- Er heeft geen enkele geweldshandeling plaatsgevonden die de aanwezigheid van een bloedcontactspoor aan de binnenkant van de sierkraag achterop de blouse van de weduwe op een aannemelijke wijze kan rechtvaardigen. Met name is de weduwe met zekerheid niet van achteren gewurgd en zijn er bij de frontale wurging met zekerheid geen twee handen gebruikt!
- Het is verder vrijwel onmogelijk dat er hoe dan ook overdrachtscontact is geweest met de blousekraag aangezien deze zich voor de versleping van het lichaam veel lager in de nek bevond dan de wurgende hand heeft toegeslagen (hoog in de keel).
- Het is uit te sluiten dat het ribletsel van de weduwe op een andere wijze tot stand is gekomen dan als gevolg van een harde landing met het volle gewicht, van de onderbenen van de moordenaar op de borstkas van de weduwe. Er is dus geen enkele aanwijzing voor delictgerelateerd handmatig contact tussen de dader en de blouse van de weduwe anders dan mogelijk contact met de onderkant van de hand tijdens het toebrengen van de messtoten.

Aan de binnenkant van de buitenste (sier) kraag is een bloedvlekje gevonden met DNA kenmerken van Ernest Louwes. Het bloedvlekje aan de binnenkant van de buitenste (sier) kraag is zo klein (4 bij 2 millimeter) en bleek van kleur dat dit uitsluitend op de volgende vijf manieren kan worden verklaard:

- 1) Als resultaat van een “vernevelde” (met speeksel of mucosa slijm vermengde) microdruppel zoals in een hoest of niesbui.
- 2) Als resultaat van een rechtstreeks stilstaand contact onder druk met een zeer kleine oppervlakkige “nagelriem” verwonding aan een van de vingers.
- 3) (Al dan niet bewuste) verkeerde wetenschappelijke interpretatie van de aard van het vlekje.
- 4) Contaminatie met andere bewijsstukken
- 5) Als gevolg van handmatige aanbrengen van een verdund bloedmonster.

Wat betreft optie 1:

- Een vrij vallende onverdunde bloeddruuppel kan het vlekje niet hebben veroorzaakt aangezien de bloeddruuppel gezien de viscositeit van onverdund bloed dan veel groter zou zijn geweest en een aanzienlijk grotere vlek zou hebben veroorzaakt (minimaal 15 mm bij 15 mm). De lichte kleur van het vlekje en het feit dat het zelfs ondanks gebruik van de crimescope onopgemerkt is gebleven doen vermoeden dat het gaat om sterk verdund bloed. In verdunde vorm is het ook mogelijk dat de viscositeit afneemt en dat het bloed zich makkelijker zal “vernevelen” zoals in geval van een nies of hoestbui.

Wat betreft optie 2 (zijnde het delictscenario van het NFI):

- Hiervan staat vast dat dit scenario bij uitstek onwaarschijnlijk is geworden nu de dader dus geen enkele logisch verklaarbare geweldshandeling heeft uitgevoerd die een rechtstreeks contact tussen zijn vingers en de achterkant van de kraag kan rechtvaardigen. Ook is een veegvlek onwaarschijnlijk omdat deze minieme vlek **wel** bij de dubbelgelaagde kraag is doorgedrukt, hetgeen eveneens in tegenspraak is met de te bleke kleur van het vlekje in confrontatie met de veel donkerder kleur van andere op de blouse aanwezige bloedvlekken. Vast staat is dat het vlekje tot nu toe niet kon worden gereproduceerd met behulp van kleine oppervlakkige verwondingen of bloeddruuppels die onder druk op de stof werden aangebracht

Daar waar zowel optie 1 als 2 niet waarschijnlijk worden geacht blijven uitsluitend opties 3,4, en 5 over als verklaring voor het gevonden vlekje ruim vijf jaar na de moord. Welke daarvan van toepassing is, kan niet op basis van de beschikbare informatie bepaald worden.

In hoofdstuk 4 is informatie opgenomen die recent beschikbaar is gekomen. Enerzijds vanuit een rapport van de Technische Recherche en anderzijds uit een aantal foto's die niet eerder in ons bezit waren.

Deze informatie geeft nog duidelijker aan wat er tijdens de moord gebeurd is. De kans wordt steeds groter dat de moord in het halletje is begonnen en dat de dader het slachtoffer daarvandaan heeft versleept naar de speciale plek voor de schouw en toen de messteken heeft toegebracht. Een aantal stille getuigen tonen dat aan. (Zoals de gevonden knoop onder het slachtoffer, de positie van de sleutelbos, de knik in het lichaam van de weduwe, de plek van de stoel bij de benen van de weduwe en de vlekken in de hal).

Ook wordt er een paragraaf besteed aan de vochtplekken in de blouse van de weduwe. Er wordt uiteengezet hoe en wanneer die vochtplekken erop gekomen zijn en welke gevolgen zij hebben voor de blouse en de sporen die daarop zaten en zitten.

Ook die informatie is een ondersteuning van de constatering dat de impliciete en expliciete aannames van het NFI uit 2003/2004 niet door de bekende feiten wordt ondersteund.

2. RECONSTRUCTIE VAN DE MOORD

2.1. Fase A - Lichamelijk geweld met vuistslagen of slagwapen.

Opvallend aan de moord is dat de weduwe aantoonbaar geen weerstand heeft geboden tijdens de verwurging en tijdens het toebrengen van de dodelijke steken. In beide gevallen bestaan er namelijk de voor dit soort geweld typerende “defence marks” of “defence injuries”. In geval van een assault moord met een mes betreft dit typerende messteken op de armen of op de hand, afkomstig van de afscherpende reactie van het slachtoffer. In geval van strangulatie zijn er ook typerende kenmerken in de vorm van zelf met de nagels toegebracht letsel aan de hals terwijl het slachtoffer tracht de wurgende hand los te maken¹. Dit letsel is zeer herkenbaar aan zowel de bloedige verwondingen aan de hals zelf als aan de enorme hoeveelheid celmateriaal dat zich onder de nagels ophoopt tijdens de wanhopige afweerreactie. Bij mevr. Wittenberg was van beiden geen sprake.

De enige defence injury die mogelijk als zodanig herkenbaar is betreft een grote bloeditstorting op haar rechter handrug. In dit geval wordt de indruk gewekt dat de weduwe op deze wijze een aankomende klap met een slagwapen probeerde af te weren.

Behalve het dodelijke geweld zijn er diverse aanwijzingen dat er een korte fysieke aanval is geweest waarbij de weduwe nog geprobeerd heeft om haar belager af te weren. Het letsel wat hierop wijst zijn ondermeer:

- de bloeditstorting op haar rechterhandrug
- de bloeditstorting onder haar kin
- de bloeditstorting op haar neus
- de grote bloeditstorting achter op haar hoofd

Al dit letsel zou tot stand kunnen zijn gebracht door ofwel (vuist) slagen, een slagwapen of valpartijen. (in laatste geval was er echter waarschijnlijk geen sprake van een afweerkneuzing op de rechterhandrug geweest).

De bloeditstorting op de hand is typerend voor een afweerpoging van een slagwapen. Een alternatief zou kunnen zijn, een rondmaaiende achterwaartse klap tegen een hard voorwerp.

De bloeditstorting onder de kin zou heel goed het gevolg kunnen zijn van een vuistslag van onderen

De bloeditstorting op de neus lijkt eerder het gevolg van een val of een niet intentionele klap en niet zozeer een frontale vuistslag omdat dan het letsel waarschijnlijk groter zou zijn geweest.

De grote bloeditstorting achter op het hoofd is het meest interessant omdat het er op lijkt dat de weduwe als gevolg hiervan haar bewustzijn heeft verloren. Deze bloeditstorting zou dus door een val achterover tot stand gekomen kunnen zijn, maar dan niet op een vlakke ondervloer, omdat in dat geval de bloeditstorting exact op haar achterhoofd zou zitten en niet in de holling recht daaronder in het overgangsgebied naar de nek. Mocht er dus toch sprake zijn geweest van een valpartij dan lijkt het erop alsof ze op een obstakel is gevallen. Op de PD waren dergelijke obstakels niet onmiddellijk voorhanden. Dit zou er dus op kunnen wijzen dat indien de diverse bloeditstortingen zijn opgelopen tijdens een soort van korte “assault”, dat dit dan in een kleine ruimte moet hebben plaatsgevonden met horizontale en verticale obstakels.

Uit de aanvullende informatie die onlangs beschikbaar is gekomen komt een sterk beeld naar voren m.b.t. de hal aan aanvangsplek van het geweld.

---

¹ “Fingernail marks are superficially incised curvilinear abrasions, occurring singly or in sets. In rare cases, all four fingers will mark the skin in a single pattern. Fingernail marks are rarely associated with the assailant’s hands, but commonly associated with the victim’s own fingers, as she struggles to pry the assailant’s grasp off her neck” Death by Strangulation by Dr. Dean Hawley (pdf).

Nog steeds voor de hand liggend lijkt dat de klap op het achterhoofd is toegebracht door een soort van slagwapen, en wel omdat dit tevens het meest logisch aansluit bij de grote defence injury op de rechter handrug.

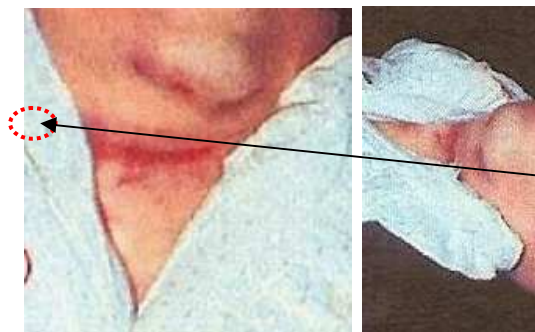
In navolging van de constatering van de sectiearts en het feit dat er tijdens de strangulatie door de weduwe (bij gebrek aan defence injuries) geen weerstand meer geboden lijkt te zijn, mogen we aannemen dat de weduwe (in ieder geval tijdelijk) haar bewustzijn heeft verloren als gevolg van de klap of val op haar achterhoofd.

2.2. Fase B - De Wurging

Met betrekking tot de verwurging zijn verschillende zaken bekend die van dermate grote betekenis zijn dat hieruit zeer harde conclusies kunnen worden getrokken.

Bij wurging zijn er twee vormen van geweldsinwerking, te weten, 1) stuwingen in de hersenen als gevolg van afknijping van de slagaders 2) verstikking door afknijping van de luchtwegen. Vaak is er sprake van een combinatie. Het belangrijkste uiterlijke kenmerk van bloedstuwings zijn kleine stipvormige bloeditstortingen op het hoofd. De weduwe had deze kenmerken overvloedig. Vast staat dus dat de wurgende handeling de bloedsomloop heeft gestremd. De mechanische actie hierbij is samenknijping van met name de zijkant van de hals waar de slagaders passeren.

De beschrijving in het sectieverslag maakt duidelijk dat er sprake is geweest van extreme mechanische druk aan de voorzijde van de hals. Het ernstige inwendige letsel en de zware uitwendig zichtbare bloeditstortingen onderstrepen dit beeld. Wat dit laatste betreft is het nuttig ook de foto's van de PD te bekijken, omdat die goed duidelijk maken op welke wijze de weduwe gewurgd zou kunnen zijn. Helaas is het grootste gedeelte van de nek verborgen onder de omhoog gekropen kraag van de blouse, maar in combinatie met de beschrijving uit het sectieverslag en de foto's op de autopsietafel, is er toch een heel duidelijk beeld te krijgen van de aard van de verwurging waaruit blijkt dat het geweld met name met grote kracht frontaal is toegebracht.

“Er waren bruinrode huidverkleuringen ter plaatse van de kin (juist aan de onderzijde) ter plaatse van de hals(in het omslaggebied naar de onderzijde van de kin)”

Op de autopsiefoto is ongeveer op dit punt één wat sterkere drukplek zichtbaar alwaar de striem eindigt. Aan de andere kant van de hals lijkt deze striem wat verder door te lopen

Wat op de foto's opvalt is de regelmatige, duidelijk afgebakende striem die de verwurging heeft achtergelaten. Deze vorm van de bloeditstorting geeft duidelijke informatie over de aard van het wurgende object.

Allereerst moeten we nu even teruggrijpen naar een van de belangrijkste en meest expliciete opmerkingen met betrekking tot de verwurging die wordt gemaakt in het sectierapport, namelijk:

“De nek en rug vertoonden verder geen afwijkingen, met name ter plaatse van de nek werden geen huidbeschadigingen aangetroffen”

Deze opmerking wordt even later nogmaals expliciet herhaald:

“Meerdere vlekkelijke rode en roodbruine huidbeschadigingen, plaatselijk met enige huidafschaving ter plaatse van de (voorzijde van de) hals”.

Conclusie: Wat we hieruit alvast met zekerheid mogen concluderen is dat de weduwe absoluut niet van achteren met de blote handen is gewurgd. De samendrukkende kracht is namelijk voor de volle 100% frontaal toegebracht.

Deze stelling verdient wellicht enige toelichting: In geval van het dichtknijpen van de keel met gebruik van twee handen is de druk aan de voorkant van de hals mechanisch gezien exact gelijk aan de druk aan de achterkant (nek). Daarbij moet echter wel worden opgemerkt dat de druk plaatselijk het grootst is daar waar het oppervlak waarover deze druk verdeeld is het kleinst is. In geval van verwurging zijn dit altijd de duimen. In geval van de verwurging van de weduwe had dit dus betekend dat bij verwurging door middel van de twee blote handen van achteren, de twee duimafdrukken onontkoombaar voor bloeditstortingen hadden gezorgd. Deze bloeditstortingen zouden nog ernstiger zijn geweest dan de bloeditstortingen aan de voorzijde van de hals (waar de druk immers over de lengte van de vingers verdeeld werd).

Verwurging frontaal met gebruikmaking van beide handen is tevens uitgesloten omdat hierbij aan de voorzijde duidelijk twee duimafdrukken waarneembaar zouden zijn geweest in plaats van een keurige langwerpige striem². Bovendien zouden er dan tevens bloeditstortingen zichtbaar zijn geweest achter in de nek!

De overblijvende mogelijkheden zijn dus:

1) Verwurging met een hard voorwerp.

In dit geval zou het betreffende (“pook-achtige”) voorwerp weliswaar de nauwkeurig afgebakende striem kunnen verklaren en ook de inwendige schade aan de voorzijde van de hals, maar niet vanzelfsprekend de bijna dodelijke bloedstuwingen omdat hierbij immers ook gedeeltelijke zijwaartse samenknijping had moeten plaatsvinden.

Wat echter weer wel voor dit scenario pleit is de ernst van de bloeditstorting, daar waar handmatige verwurging over het algemeen minder ernstige uitwendige sporen achterlaat.

2) Verwurging d.m.v. een koord van achteren

Deze mogelijkheid is uit te sluiten en niet alleen omdat koorden doorgaans zeer duidelijke sporen rondom de gehele hals achterlaten (ook achter in de nek), in plaats van “uitsluitend aan de voorzijde” zoals dit bij de weduwe het geval was, met de duidelijk frontale inwerking van het grootste gedeelte van het samendrukkende geweld. Wat verder sterk tegen dit scenario pleit is het feit dat er geen enkele bloeditstorting op de achterzijde van het lichaam aanwezig is. Bovendien is een verwurging van achteren ondenkbaar bij een al bewusteloos zijnde weduwe en dit laatste beeld wordt ondersteund door de afwezigheid van de voor wurging kenmerkende defence injuries. Eveneens lijkt het bloedstroom patroon uit de mondhoek van de weduwe afkomstig van de inwendige bloedingen na de verwurging en wijst dit dus, samen met het ribletsel onverbiddelijk in de richting van een ruggelings verwurging.

Het enige realistische scenario, dat tevens geheel aansluit bij de al eerder geconstateerde waarschijnlijke bewusteloosheid van de weduwe als gevolg van de harde klap op haar achterhoofd, is dus het volgende:

Het meest waarschijnlijke scenario van de wurging:

3) De weduwe lag bewusteloos op haar rug of is in deze positie gedraaid na dat ze als gevolg van de harde klap (of val) achterop haar hoofd bewusteloos is geraakt. De weduwe verweert zich dus ook niet meer terwijl de dader met zijn knieën rustend op haar borstkas, de weduwe met gebruik van één enkele (waarschijnlijk de rechter) hand verwurgt. Tijdens deze handeling knijpt hij gelijktijdig haar keel van de zijkanten dicht terwijl hij met zijn volle gewicht druk

---

² “Finger touch pad contusions are caused by the assailant’s grasp. The thumb generates more pressure than the other fingers, so singular thumb impression contusions are found more often than contusions showing the complete hand grasp”. Death by Strangulation by Dr. Dean Hawley (pdf)

naar beneden uitoefent en op deze wijze de ernstige frontale bloeditstortingen en het zware inwendige letsel aanbrengt.

Deze handeling verklaart tevens de duidelijk afgebakende striemvormige frontale bloeditstorting met drukplek links, als zijnde afkomstig van de harde onderkant van de duim en wijsvinger (aannemelijk is overigens dat de moordenaar hierbij een strak spannende handschoen heeft gedragen). Ook de oppervlakkige scheur in de 6de halswervel past goed in dit scenario van ruggelingse verwurging omdat in rugligging op een harde ondergrond, deze halswervel (in een van onderen open en naar boven gewelfde curve) heel kwetsbaar is voor beschadiging door extreme frontale druk.

Ook de bloedstroom uit de mondhoek past in dit beeld aangezien als gevolg van de verwurging ernstig inwendig letsel met stuwende bloedingen is ontstaan waarbij de mondholte is volgelopen met bloed. Na de verwurging is het hoofd van de weduwe naar links gevallen en is het bloed over haar wang weggelopen.

De ribbreuken.

Dit scenario van frontale wurging met behulp van één hand met het slachtoffer in rugligging wordt ook geheel ondersteund door de verdere frontaal op het lichaam aanwezige uitwendige beschadigingen en de beschrijving van de ribbreuken uit het sectieverslag.

Over dit laatste wordt geschreven:

“Er was breuk van de eerste t/m negende rib (voorwaarts en enkele centimeters links van het borstbeen met plaatselijk bloeditstorting) en er was breuk van de derde t/m achtste rib rechts voorwaarts (op enkele centimeters afstand van het borstbeen) met plaatselijk bloeditstorting³.”

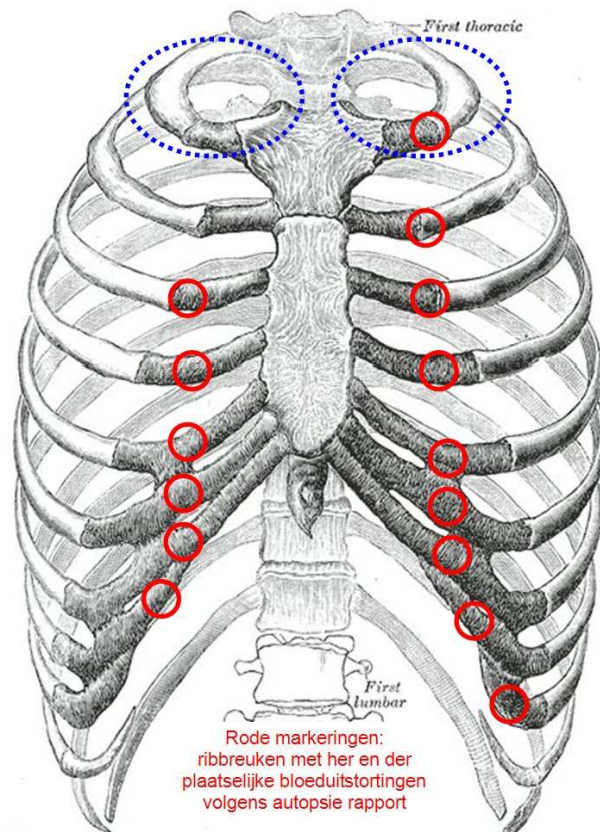
“Er was een gebied met bruinrode oppervlakkige huidbeschadiging (en enige huidafschaving) ter hoogte van het linkersleutelbeen (in het overgangsgebied naar borstbeen). Er waren tevens dergelijke rode huidverkleuringen ter plaatse van het gewricht tussen borstbeen en rechtersleutelbeen en juist onder het rechtersleutelbeen.”

“Er waren diverse ribbreuken, opgeleverd door inwerking van uitwendig mechanisch samendrukkend geweld ter plaatse van de borst.”

Van de beschrijving van deze ribbreuken in het sectieverslag is een schematische reconstructie gemaakt:

Wat uit deze reconstructie onmiddellijk duidelijk wordt is de zeer plaatselijke en duidelijk vertikaal gerichte symmetrische geweldsinwerking links en rechts van het borstbeen, waarbij de zones met

Zones met plaatselijke bloeditstortingen en schaaftwonden onder de sleutelbenen

³ Het sectieverslag is hier zoals helaas vaker het geval is, onnauwkeurig of incompleet aangezien verderop in de samenvatting een strijdige beschrijving wordt gegeven van de ribbreuken: *Diverse ribbreuken: derde tot en met negende rib rechts en derde tot en met achtste rib links, waarvan enkele met omgevende bloeding*

uitwendige schaafplekken en bloeditstortingen overeenkomen met de plaats waarbij de moordenaar met zijn knieën op de weduwe heeft gerust.

Wat betreft het patroon van de ribbreuken kan nog het volgende worden opgemerkt. De weduwe was zestig jaar oud en op die leeftijd is er geen duidelijk onderscheid meer tussen de rib zelf en het kraakbeen gedeelte omdat het kraakbeen op die leeftijd grotendeels is verbeend. Afhankelijk van de staat van eventuele osteoporose bij de weduwe kunnen de ribben makkelijker of minder makkelijk breken. Zeer in het algemeen kunnen we hierbij opmerken dat de weduwe beslist nog niet hoogbejaard was en verder een gezond en sportief leven leidde. Onder deze omstandigheden mag worden aangenomen dat een dergelijke sterk afgetekende dubbele rij ribbreuken vrijwel uitsluitend tot stand kan komen door een kinetische inwerking met twee harde en scherp afgebakende voorwerpen, zoals daarbij sprake is in geval van een onzachte landing op de borstkas met beide onderbenen.

Het is uitgesloten dat twee van dergelijke verticale rijen ribbreuken tot stand kunnen komen door een samenknijpende beweging van achteren. Complexe ribbreuken door zware druk op het borstbeen zijn mogelijk maar in een dergelijk geval zou het aannemelijk zijn geweest indien er op het borstbeen bloeditstortingen waren gevonden. Eveneens zouden in een dergelijk geval de ribben op een onregelmatige wijze zijn gebroken met nadruk op de zwakste punten, te weten de aanhechtingpunten tussen het borstbeen en de ribben ofwel de aanhechtingpunten van het (grotendeels verbeende) kraakbeen en de ribben.

2.3. Fase C1 - De Verplaatsing van het Lichaam

Alvorens de dodelijke messteken worden toegebracht gebeurt er iets merkwaardigs:

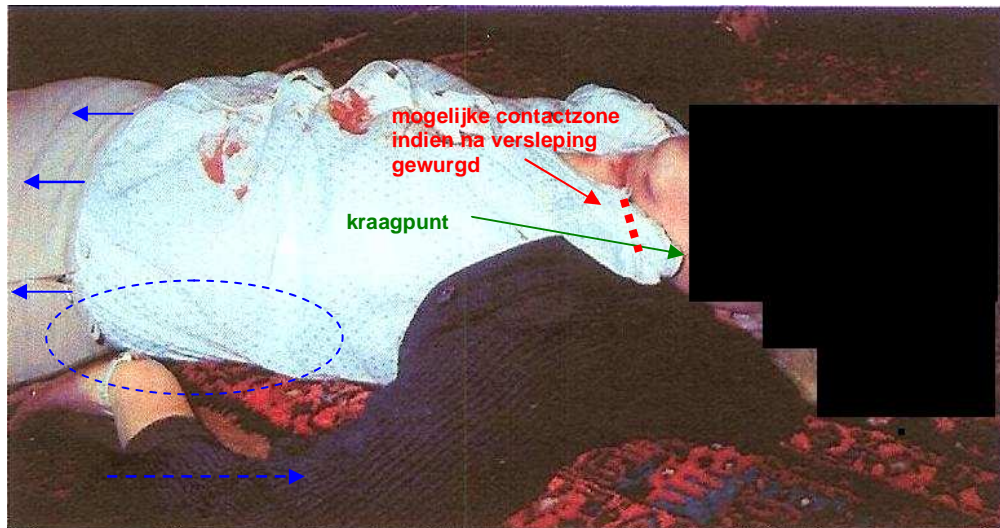
De weduwe wordt verslept en keurig rechthoekig voor de openhaard (onder het portret van haar geliefde overleden man) gepositioneerd, alwaar de fatale messteken worden toegebracht.

Op dit moment was de weduwe al volledig buiten bewustzijn en nagenoeg dood als gevolg van de zeer levensbedreigende stuwende effecten van de verwurging.

Eveneens blijft de mogelijkheid bestaan dat de weduwe al onmiddellijk na de bedwelmende klap op haar achterhoofd is verplaatst en dat de wurging dus heeft plaatsgevonden op dezelfde plek als de dodelijke steekwonden.

Met betrekking tot deze laatste optie is er een marginaal argument in te brengen dat dit wat minder waarschijnlijk maken. Na het verslepen was het vest van de weduwe geheel opgekropen en als een soort van kussen onder haar nek en achterhoofd terecht gekomen. Onder die omstandigheid, waarbij er dus een zacht "steunkussen" in de nek aanwezig was, was het minder waarschijnlijk dat de 6de nekzwervel oppervlakkig zou scheuren dan wanneer er geen steun onder deze nekzwervel zou zijn geboden. Eveneens past een onmiddellijke wurging na de versuffende klap in de nek beter in de meest aannemelijke dynamiek van de moord, vooral daar de bewusteloosheid of versuftheid van de weduwe door de moordenaar niet dusdanig was te interpreteren dat deze als vanzelfsprekend een langdurig karakter zou hebben. Het is dus aannemelijk dat hij de weduwe eerst heeft gewurgd alvorens te beginnen met haar te verslepen.

Het feit dat de weduwe bij leven en in staat van bewusteloosheid door de moordenaar is verplaatst om daarna pas onder het portret van haar man de laatste messteken aan te brengen wordt niet alleen duidelijk uit de positie van haar omhoog gekropen vest maar ook uit de positie van de steekscheuren in haar blouse t.o.v. de juiste locatie van de wonden op haar lichaam. Op de foto's van de PD wordt e.e.a. al redelijk duidelijk:

Let hierbij op hoe bij de bovenste foto de blouse aan de onderrug door het verslepen naar boven wordt getrokken en hoe de blouse verder aan de bovenkant helemaal is opgekropen waarbij de kraag tot over het gezicht terecht is gekomen. Het omhoog kruipen van de blouse heeft ertoe geleid dat de blouse aan de bovenkant sterk golvend geplooid is geraakt waardoor de hieronder op de paspop zichtbare bloedvlekken veel verder uit elkaar zijn komen te liggen dan de maximale afstand tussen de steekwonden op het lichaam.

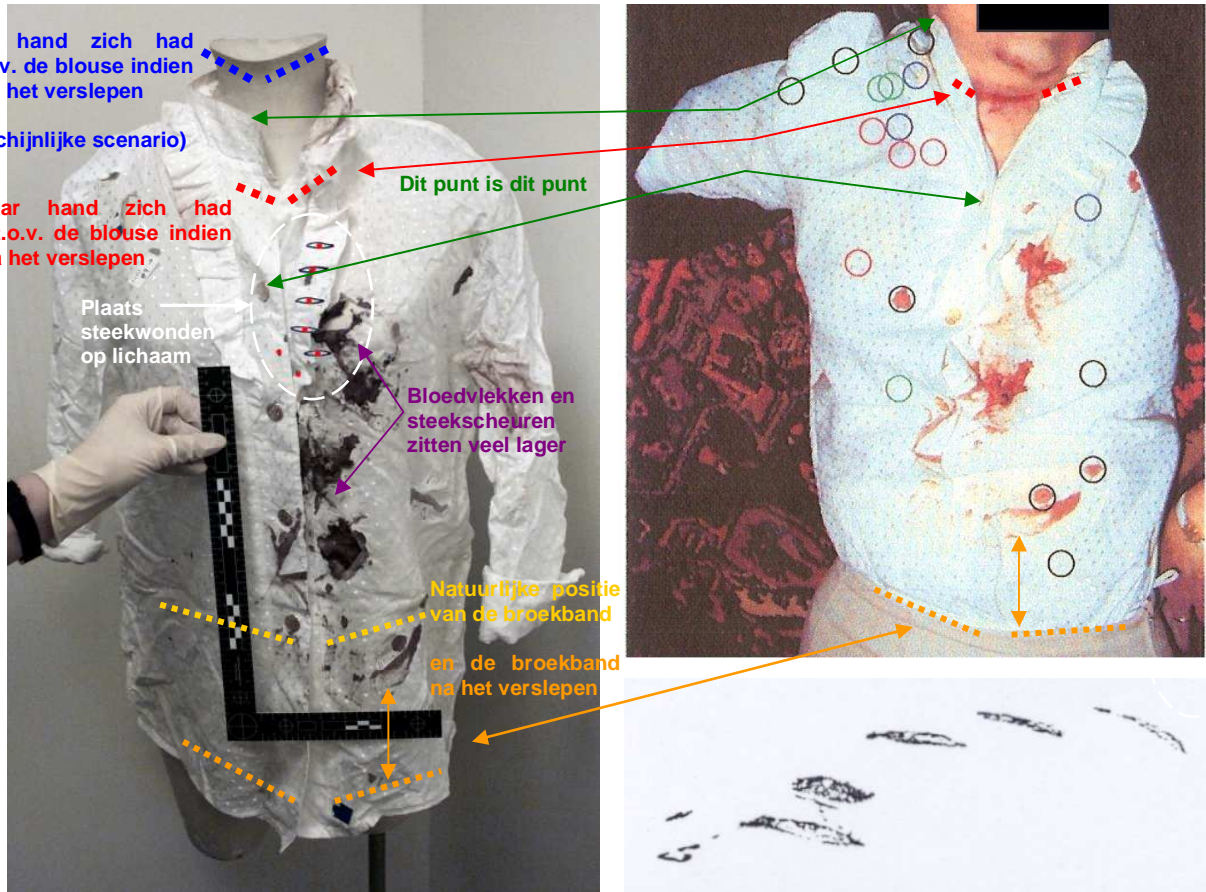
Helemaal wordt het echter pas duidelijk aan de hand van de foto van de blouse op een paspop, waarop de met de steekwonden corresponderende bloedvlekken zijn geconfronteerd met de geprojecteerde anatomische locatie van de steekwonden zoals deze op de autopsiefoto's zijn te zien. (foto links) Duidelijk is hierbij zichtbaar hoe de bij de steekwonden corresponderende bloedvlekken zich beduidend lager op de blouse bevinden. Ook de afstand waarmee de blouse tijdens het verslepen uit de broeksband is getrokken is een bewijs dat de moordenaar pas na het verslepen heeft toegestoken aangezien de afdruk van de kromme mesput normaalgesproken onder de broeksband had gezeten. De foto rechtsonder toont de steekverwondingen zoals die zichtbaar zijn op de autopsiefoto na de reguliere lijkwassing. Meer hierover in het gedeelte over de steekwonden.

M.b.t tot het verslepen van het lichaam is uitgegaan van een tapijt wat slipvrij is aangebracht op de parketvloer. De conclusie dat het tapijt vastgelegd moet hebben was evident. Tapijtjes die los op een parketvloer liggen en dan nog wel midden in de kamer op de belangrijkste doorlooprouten van het huis zijn levensgevaarlijk, vooral voor oudere mensen en zeker voor gasten die het slipgevaar niet kennen. Ook over het vrij ondenkbare scenario dat het tapijt niet slipvrij was neergelegd is echter uitgebreid nagedacht. In dat geval zou het onmogelijk zijn geweest om het tapijt weer netjes op z'n plaats onder de weduwe te krijgen. Het hele tapijt zou dan namelijk zijn opgeschoven en opgekruld bij de sleepactie. Een dergelijke ingrijpend gesjor met weduwe en kleding had verder onmogelijk een consistente aanblik gegeven waarin alle elementen wijzen op het ruggelings aanslepen (het vest, de blouse, de broek, de lichte knik in het bovenlichaam, de positie van de rechterarm, de knoop onder het lichaam) terwijl bovendien al dit gesjor had moeten plaatsvinden voordat de messteken werden toegebracht, omdat die namelijk volledig corresponderen met de laatste positie van de blouse. Juist omdat de weduwe op het kledingstuk zo'n duidelijk zichtbare sleephouding heeft waarbij alle bovengenoemde elementen eenduidig kloppen is het simpelweg niet mogelijk om dit op een andere manier te realiseren dan middels het ruggelings aanslepen op een goed vastliggend tapijt.

Plaats waar hand zich had bevonden t.o.v. de blouse indien gewurgd voor het verslepen

(meest waarschijnlijke scenario)

Plaats waar hand zich had bevonden t.o.v. de blouse indien gewurgd na het verslepen

Aan de hand van de bovengeplaatste foto's wordt ook duidelijk dat de blouse op de rechter PD foto niet meer dan hooguit vijf centimeter in de broekband zat. (zie de gele en oranje stippellijnen). Dit kan worden geconstateerd door vergelijk met de kromme mespunt afdrukken op beide foto's in confrontatie met de onderkant van de blouse.

De afstand tussen de oranje stippellijn (broekband na het verslepen) en de gele stippellijn (natuurlijke positie van de broekband) is vrijwel gelijk aan de afstand tussen de onderste grote bloedvlek op de blouse en de onderste steekwond (rode punt binnen de witte stippellijn).

Uit al dit fotobewijs kan dus met 100% zekerheid worden geconcludeerd dat de weduwe op enig moment gedurende de opeenvolgende geweldsfases in staat van bewusteloosheid is verslept naar de plek waar later haar lichaam werd aangetroffen, alwaar met zekerheid de messteken werden aangebracht en eventueel ook de wurging heeft plaatsgevonden.

Wat betreft de positie van de wurgende hand t.o.v. de blouse kan met zekerheid worden gesteld dat indien dit is gebeurd voor het verslepen (wat waarschijnlijk is), dat de blouse zich daarbij nog in zijn normale positie heeft bevonden, daarbij tevens bedekt door het vest van de weduwe dat de blouse samendrukte op de schouders. In deze positie, waarbij tevens de schouders van de weduwe nog niet op de onnatuurlijk wijze naar achteren waren gedraaid zoals na de versleping het geval was, zou het hoofd van de weduwe naar achteren hebben gelegen, daarbij haar keel geheel blootstellend aan de moordenaar. Aangezien de wurgende hand hoog op de keel heeft samengeknepen (waarbij de duim en vingers van de hand de contouren rechtstreeks onder de kaak hebben gevolgd), is het daarbij onmogelijk dat er hoe dan ook contact is geweest met de blousekraag. Dus ook niet aan de voor of zijkanten. Zie hiertoe de blauwe markering op de bovenstaande foto

Na de versleping was de positie van de geheel tot ver in het gezicht opgekropen blouse volledig veranderd. Indien de moordenaar de weduwe pas op dit moment gewurgd zou hebben zou zijn hand nu ver onder de openstaande kraag in contact zijn gekomen met de blouse. Hierbij moet tevens worden

opgemerkt dat de moordenaar in deze situatie van weloverwogen verwurging na de versleping, de weduwe waarschijnlijk recht bij haar keel zou hebben gegrepen waardoor de hand zich aan de binnenkant van de blouse zou hebben bevonden. Onder alle omstandigheden staat echter vast dat het contact met de openstaande blouse daarbij beperkt zou zijn gebleven tot de rode zones die op de bovenstaande foto's van de blouse zijn aangegeven. Let er hierbij tevens op dat op deze plaatsen van de blouse absoluut geen (make-up) vlekken zichtbaar zijn. Dit is met name duidelijk op de twee PD foto's.

Uit de zekerheid dat het lichaam van de weduwe aan haar voeten is versleept valt nog een conclusie te trekken. Tijdens het verslepen zullen de armen de neiging hebben om schuin naar achteren te gaan staan, ongeveer zoals dit zichtbaar is bij de rechterarm op de schuinaanzichtsfoto van de PD helemaal bovenaan. Uit de merkwaardige verwongen positie van de linkerarm daarentegen kan dus worden afgeleid dat de moordenaar hier na het verslepen waarschijnlijk nog een handeling mee heeft uitgevoerd. De hoogte waarbij de trouwring op deze foto aan haar ringvinger is aangeschoven doet vermoeden dat deze ring is gemanipuleerd door de moordenaar.

Wat betreft de voordeursleutels moet worden opgemerkt is dat uit nieuw beschikbare informatie van de technische recherche is gebleken dat deze sleutels niet onder het lichaam, maar naast het linker bovenbeen zijn aangetroffen. Aangezien vaststaat dat het lichaam in staat van bewusteloosheid is versleept valt hieruit op te maken dat de sleutels moedwillig door de dader bij het lichaam zijn geplaatst. Deze nieuwe informatie laat dus tevens de mogelijkheid open dat de dader in een later stadium is teruggekeerd op de plaats van het delict.

2.4. Fase C2 - De Messteken

In het sectierapport wordt melding gemaakt van vijf vrijwel identieke, parallel gelegen scherprandige huidperforaties aan de links-/voorwaartse zijde van de borst, waarvan enkele met een z.g. “torpedovorm”. Verder wordt gesteld dat de steekletsels gelet op de massale bloeditstorting bij leven zijn opgeleverd. Wat verder opvalt in de beschrijving van de inwendige schouwing is de grote hoeveelheid doorperforaties bij hart en longen. De vijf diepe messteken zijn aangebracht in de tussenribsruimtes, links naast het borstbeen en zijn dusdanig gelokaliseerd dat de bovenste steken terecht zijn gekomen in de hartstreek en de onderste steek eindigt in de buurt van de onderkant van het borstbeen.

Het steekwondenpatroon zichtbaar op de autopsiefoto.
De kleine vlekjes zijn volgens de sectiearts afkomstig van inkt markers

Met betrekking tot het totale aantal messteken moet worden opgemerkt dat de blouse van de weduwe zeven uitwendige scheuren heeft waarvan bij vijf ook de voering geheel is doorgeperforeerd. Het ligt dan ook voor de hand om aan te nemen dat er zeven “steekhandelingen” hebben plaatsgevonden,

Recentelijk is door de sectiearts verklaard dat de kleine vlekjes op de autopsiefoto's toebehoren aan inkt markers t.b.v. een reconstructie van de plaats van oppervlakkige verwondingen. Deze verklaring is aannemelijk.

Helaas biedt het sectierapport wat betreft de messteken verder weinig forensisch interessante informatie. Zelfs de diepte van de steken wordt in het rapport niet vermeld en moest maanden later per brief alsnog bij de sectiearts worden opgevraagd. Dit is overigens niet de enige tekortkoming van het rapport. Hierboven werd al opgemerkt dat de ribbreuken op twee plaatsen verschillend worden beschreven. Eveneens is zichtbaar hoe er in het rapport duidelijk is gewerkt aan de hand van een “template” document uit een tekstverwerker, voor zover er bijvoorbeeld bij het uitwendige letsel staat vermeld: Armen en benen; de nek en rug vertoonden verder geen afwijkingen etc.. Het ligt dan ook voor de hand dat het verslag is geschreven door een secretaresse of andere assistent aan de hand van de aantekeningen van de sectiearts. Deze werkwijze veroorzaakt helaas fouten, vooral aangezien de autopsie duidelijk met grote haast is uitgevoerd.

Wat verder wel interessant is betreft de grote hoeveelheid inwendige doorperforaties bij de hart/longstreek. Dergelijke complexe verwondingen zouden in combinatie met de twee torpedovormige messteken kunnen worden uitgelegd als dubbele messteken in dezelfde wond, een niet ongebruikelijk fenomeen maar dan normaalgesproken bij gevallen van zelfmoord waarbij de pleger aarzelende handelingen uitvoert op zijn eigen lichaam (hesitation marks). Een zelfde uitleg zou kunnen worden gegeven aan de regelmatige rij steekwonden die doorloopt tot aan de buikstreek welke eveneens hoogst ongebruikelijk zijn voor een reguliere “liquidatie” moord.

Wat dit betreft moet worden opgemerkt dat de moord uiteraard verre van regulier was, want in geval van een liquidatie door middel van messteken na een onvoltooide verwurging wordt een lichaam niet eerst verslept alvorens de dodelijke messteken worden toegebracht. Eveneens is er geen sprake geweest van een of twee gerichte messteken in het hart maar van vijf dodelijke perforaties in een regelmatig patroon wat doorloopt tot aan de buikstreek.

Hoe dan ook was er na de verwurging geen noodzaak meer tot het aanbrengen van de messteken. De volledig bewusteloze weduwe was als gevolg van de zeer gruwelijke verwurging en de verpletterde

borstkas al bijna dood en zeker stervende. Het had hierbij volstaan om de wurging nog heel even voort te zetten of haar mond en neus af te dekken en de dood was onmiddellijk ingetreden. Uit het feit dat het lichaam eerst is verplaatst tot onder het portret van haar geliefde overleden man en het feit dat ze daarbij exact symmetrisch is neergelegd doen dan ook vermoeden dat er veel eerder sprake was van een psychologisch gemotiveerde handeling dan een (volkomen excessieve) liquidatie.

Dit beeld is overigens geheel in overeenstemming met het merkwaardig regelmatig patroon van de messteken, dat sterk doet vermoeden dat bepaalde rituele aspecten een rol kunnen hebben gespeeld. Het ligt daarbij gezien de bewust gekozen positie van het lichaam voor de hand dat voor de motivatie die hierachter schuil moet zijn gegaan niet alleen moet worden gezocht naar de relatie tussen de dader en het slachtoffer, maar tevens naar de relatie tussen de dader en de overleden man van het slachtoffer.

Wat uit het sectieverslag ook blijkt is dat er op het lichaam van de weduwe geen seksuele handelingen zijn uitgevoerd; een constatering die van belang is in verband met de hoeveelheid aangebrachte messteken en de aantoonbare manipulatie van het lichaam die normaalgesproken indicaties zouden kunnen bieden voor (seksuele) lust motieven. Tegen dit laatste pleit overigens eveneens het nauwkeurige patroon van de messteken. In geval van een lustmoord is doorgaans juist sprake van een nog veel grotere hoeveelheid lukraak toegebrachte messteken.

Daar waar de afzonderlijke en nogal bizarre en ongewone handelingen tijdens de moord op zichzelf vraagtekens oproepen, lijkt er wanneer alles met elkaar in verband wordt gebracht, wel degelijk een herkenbaar beeld te ontstaan.

Alles wijst hierbij naar een doelbewuste psychologisch gemotiveerde “ontheiligende” afstraffing van de weduwe ten overstaan van haar overleden man.

Atypisch aan de moord op weduwe Wittenberg:

- Eerst zeer gewelddadige vrijwel dodelijke verwurging daarna alsnog messteken
- Slachtoffer versleept en symmetrisch geplaatst voor “huisaltaar” van Dr. Wittenberg
- Slachtoffer keurig languit gestrekt op de rug liggend gestoken
- Keurig chirurgisch symmetrisch patroon parallelle steekwonden in de tussenribsruimtes
- Mogelijke aanwezigheid “hesitation marks” in de vorm van dubbele perforaties.
- Messteken niet geconcentreerd rond de hartstreek maar doorlopend tot aan de buikstreek

Op basis van deze reconstructie kunnen vervolgens conclusies getrokken worden ten aanzien van de bevindingen uit 2003/2004 die tot het vonnis van Ernest Louwes hebben geleid

3. HET ARREST VAN HET HOF VAN DEN BOSCH EN IN HET LICHT VAN DEZE RECONSTRUCTIE.

3.1. De DNA contactsporen

Op basis van de bovenstaande reconstructie kunnen een aantal zaken met zekerheid worden vastgesteld m.b.t. de waarschijnlijkheid of onwaarschijnlijkheid van delictgerelateerde DNA contactsporen op de kleding en het lichaam van mevr. Wittenberg.

Waar dus niet:

Er heeft geen enkele geweldshandeling plaatsgevonden die de aanwezigheid van een bloedcontactspoor aan de binnenkant van de sierkraag achterop de blouse van de weduwe op een aannemelijke wijze kan rechtvaardigen. Met name is de weduwe met zekerheid niet van achteren gewurgd en zijn er bij de frontale wurging met zekerheid geen twee handen gebruikt!

De frontale wurging met gebruik van een enkele hand, dan wel een hard voorwerp, maakt het onmogelijk dat delen van deze hand de binnenkant van de sierkraag aan de achterkant van haar nek hebben weten te bereiken.

Het is verder vrijwel onmogelijk dat er hoe dan ook overdrachtscontact is geweest met de blousekraag aangezien deze zich voor de versleping van het lichaam veel lager in de nek bevond dan de wurgende hand heeft toegeslagen (hoog in de keel). Na de versleping was de blouse dermate hoog opgekropen dat de openstaande kraag zich daarbij ter hoogte van de wangen van de weduwe bevond. Indien de wurging dus pas op dat moment zou hebben plaatsgevonden (wat niet eens aannemelijk is) zou het overdrachtscontact hierbij hooguit beperkt zijn gebleven tot twee kleine zones laag aan voorzijde ongeveer 5cm onder de kraag.

Het is uit te sluiten dat het ribletsel van de weduwe op een andere wijze tot stand is gekomen dan als gevolg van een harde landing met het volle gewicht, van de onderbenen van de moordenaar op de borstkas van de weduwe. Er is dus geen enkele aanwijzing voor delictgerelateerd handmatig contact tussen de dader en de blouse van de weduwe anders dan mogelijk contact met de onderkant van de hand tijdens het toebrengen van de messtoten.

Waar dus wel:

Uitgaande van een dader die geen handschoenen heeft gedragen zouden mogelijke delictgerelateerde contactsporen gezocht moeten worden op:

- de voorzijde van de hals
- de onderzijde van de kin
- de onderkant van de broekspijpen / de enkels van de weduwe
- de linkerhand van de weduwe / de ringvinger

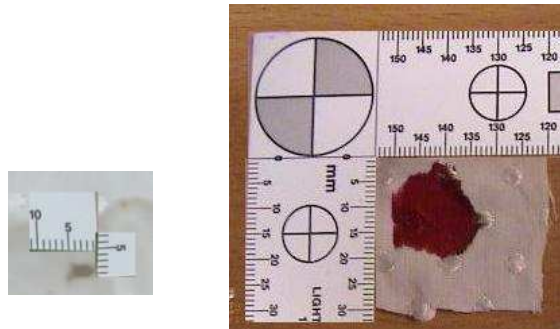
Afhankelijk van de juiste interpretatie van de dynamiek van de fysieke geweldsfase en het moment van de verwurging voor of na de versleping, eventueel:

- de rechter handrug
- het achterhoofd
- de neus
- het vest van de weduwe
- de voorzijde van blouse, kleine wurgzone ong. 5cm onder de kraag

Helaas is op deze plekken bij de sectie geen onderzoek verricht naar het aantreffen van DNA-sporen.

3.2. De “bloeddruppel” van Ernest Louwes

Aan de binnenkant van de buitenste (sier) kraag is een bloedvlekje gevonden met DNA kenmerken van Ernest Louwes. Linksonder treft u dit bloedvlekje van 4 bij 2 millimeter aan. Uit testen met bloeddruppels en de stof van de blouse (door het NFI) is vast te stellen dat een druppel bloed een bloedvlek geeft van minimaal 15 bij 15 millimeter. Zie de rechterfoto op schaal.

Het bloedvlekje aan de binnenkant van de buitenste (sier) kraag is zo klein (4 bij 2 millimeter) en bleek van kleur dat dit uitsluitend op de volgende vijf manieren kan worden verklaard:

- 1) Als resultaat van een “vernevelde” (met speeksel of mucosa slijm vermengde) microdruppel zoals in een hoest of niesbui.
- 2) Als resultaat van een rechtstreeks stilstaand contact onder druk met een zeer kleine oppervlakkige “nagelriem” verwonding aan een van de vingers.
- 3) (Al dan niet bewuste) verkeerde wetenschappelijke interpretatie van de aard van het vlekje.
- 4) Contaminatie met andere bewijsstukken
- 5) Als gevolg van handmatig aanbrengen van een verdund bloedmonster.

Wat betreft optie 1:

Een vrij vallende onverdunde bloeddruppel kan het vlekje niet hebben veroorzaakt aangezien de bloeddruppel gezien de viscositeit van onverdund bloed dan veel groter zou zijn geweest en een aanzienlijk grotere vlek zou hebben veroorzaakt (minimaal 15 mm bij 15 mm zoals uit de testen van het NFI in 2003 is gebleken). Een zeer kleine en onverdunde bloeddruppel is uitsluitend te bewerkstellingen door middel van een kinetische actie waarbij het bloed onder zeer hoge snelheid wordt weggeslingerd, of als secundaire druppeltjes van een op een hard oppervlak uiteenspattende grotere bloeddruppel. De lichte kleur van het vlekje en het feit dat het zelfs ondanks gebruik van de crimescope onopgemerkt is gebleven doen vermoeden dat het gaat om sterk verdund bloed. In verdunde vorm is het ook mogelijk dat de viscositeit afneemt en dat het bloed zich makkelijker zal “vernevelen” zoals in geval van een nies of hoestbui.

Wat betreft optie 2 (zijnde het delictscenario van het NFI):

Hiervan staat vast dat dit scenario bij uitstek onwaarschijnlijk is geworden nu de dader (bij 100% zekere uitsluiting van een handmatig verwurgend contact met de achterkant van de nek) dus geen enkele logisch verklaarbare geweldshandeling heeft uitgevoerd die een rechtstreeks contact tussen zijn vingers en de achterkant van de kraag kan rechtvaardigen. Optie 2 wordt tevens onwaarschijnlijk gemaakt door het feit dat bloedcontactsporen tijdens de geweldshandelingen van de moord naar alle waarschijnlijkheid zouden zijn uitgesmeerd als gevolg van het vluchtige contact tussen de vingers van de moordenaar en het kraagje van het slachtoffer. Ook is een veegvlek onwaarschijnlijk omdat deze minieme vlek **wel** bij de dubbelgelaagde kraag is doorgedrukt, hetgeen eveneens in tegenspraak is met de te bleke kleur van het vlekje in confrontatie met de veel donkerder kleur van andere op de blouse aanwezige bloedvlekken. Als het wel zoveel bloed zou zijn dat het ook doordrukt op de laag eronder dan zou het vlekje groter zijn dan de 4 bij 2 millimeter die het nu is. Uit alle experimenten is gebleken dat het vlekje niet reproduceerbaar is.

Juist omdat al het geweld op de voorkant van de weduwe is uitgeoefend zouden in ieder geval ook daar nog bloedvlekjes van Louwes gevonden moeten zijn. Ondanks zeer intensief zoeken (in 2006 zijn nog 95 bloedplekken onderzocht) is er geen bloed van Louwes op de voorkant van de blouse aangetroffen. In die zin lijkt het vlekje in de hals dus niet zozeer afkomstig van een “veegvlekje” als wel een sterk verdunde microdruppel. Er zal als zodanig nog verder worden geëxperimenteerd om met mechanische methoden en verdund bloed het vlekje te reproduceren.

Daar waar zowel optie 1 als 2 niet waarschijnlijk worden geacht blijven uitsluitend opties 3,4, en 5 over als verklaring voor het gevonden vlekje ruim vijf jaar na de moord. Welke daarvan van toepassing is, kan niet op basis van de beschikbare informatie bepaald worden.

4. AANVULLENDE INFORMATIE

Na het gereedkomen van onze reconstructie hebben we nieuwe informatie en betere foto's beschikbaar gekregen, waardoor we nog scherper kunnen vaststellen wat er in het huis van de Zwolseweg op 23-9-1999 is gebeurd.

Aan de hand van die aanvullende informatie zullen we uitleggen wat die informatie ons zegt.

Beschrijving Foto 3 door Technische Recherche

Opname van de rechter zijde van het slachtoffer.

Het slachtoffer lag ruggelings op de vloer voor de open haard.

De blouse bevatte bloedvlekken en steekgaten en in de borst van het slachtoffer zagen we steekwonden.

Op de borst van het slachtoffer zagen wij nagenoeg geen bloed.

Er was een diepe rode striem zichtbaar op de voorzijde van de hals, direct onder de kin en er waren beschadigingen en bloeditstortingen aan de neus en aan de onderzijde van de kin

Nieuwe informatie uit deze foto:

Aan de mate waarin de mouw van het vest van de rechterarm is afgestroopt valt af te leiden dat deze arm waarschijnlijk tijdens het slepen verder naar achteren heeft gelegen.

Aan het ontbreken van treksproren in de onderrug van de blouse en de lichte “knik die het bovenlichaam maakt ten opzichte van het onderlichaam valt af te leiden dat het slachtoffer op het laatst van haar versleping een licht draaiende beweging heeft gemaakt die doet vermoeden dat het lichaam oorspronkelijk uit de richting van het gangpad is aangesleept. Deze zelfde draaiende beweging verklaart tevens waarom de rechterarm in een minder sterke hoek naar achteren ligt dan tijdens de versleping het geval was.

Aan de hand van de foto is op te maken dat de weduwe exact symmetrisch voor de schouw is geplaatst.

Nieuwe informatie uit de beschrijving van deze foto:

Er wordt gesuggereerd dat de Technische Recherche ter plekke de blouse heeft opengemaakt om de steekwonden te kunnen bekijken.

Beschrijving Foto 4 door Technische Recherche

Opname van de linker zijde van het slachtoffer.

Direct naast het linker bovenbeen van het slachtoffer lag een bruine sleutel-etui op de vloer.

Wij stelden deze veilig met nummer C3.

Wij hebben de kleding en het gelaat van het slachtoffer afgeplakt met microsporenfolie en deze veiliggesteld, genummerd S1 t/m S6.

Onder het slachtoffer troffen wij een goudkleurige knoop aan, vermoedelijk afkomstig van de blouse van het slachtoffer, waaraan de bovenste knoop ontbrak. Wij stelden deze knoop veilig als C2.

Na zorgvuldige beveiliging van sporen aan het slachtoffer is het voor verder onderzoek overgebracht naar het mortuarium van het ziekenhuis te Deventer.

Daar hebben wij vervolgens de sieraden die het slachtoffer droeg veiliggesteld, genummerd S11.

Verder hebben wij daar de nagels van het slachtoffer geknipt en veiliggesteld, genummerd S8 en S9 en het slachtoffer gedactyloscopeerd, genummerd S10.

Nieuwe informatie uit deze foto:

Het bloedspoor uit de linker mondhoek van het slachtoffer lijkt niet loodrecht naar beneden te stromen maar onder een lichte hoek (dit is op alle drie de foto's van het gelaat zichtbaar). Tijdens het verslepen is het vest van de weduwe onder haar bovenrug en nek terecht gekomen en zijn de schouders door de veranderde positie van de armen meer in de nek gedrukt geraakt, waardoor het hoofd verder achterover is komen te liggen. Dit wijst op een situatie waarbij het bloedspoor tot stand is gekomen vóór het verslepen van het lichaam, waarbij het hoofd nog duidelijk minder achterover leunde. Aangezien de messteken met zekerheid pas na de versleping zijn toegebracht is dit een aanvullende indicatie dat het bloedspoor het gevolg is geweest van de ernstige inwendige schade en bloedingstoringen van de verwurging.

Bloeding uit de mond als gevolg van de mesperforaties is niet erg waarschijnlijk aangezien de ademhaling als gevolg van de verwurging en de ernstige ribbreuken al minimaal was en na de eerste steken in het hart zeker abrupt zal zijn gestopt. Behalve dit was de weduwe al terminaal als gevolg van de verwurging en is terminale ademhaling op zich niet

voldoende om bloed onder uit de longen helemaal boven uit de mond te laten stromen. De mondholte had dan namelijk eerst geheel met bloed gevuld moeten worden. De beschrijving van de geperforeerde linker long maakt slechts melding van enig bloederig vocht in de luchtpijptakken hetgeen niet als afdoende mag worden gezien om de uitstroom van dik vers bloed uit de mondhoek te rechtvaardigen. De uitgestroomde hoeveelheid vers bloed is dus duidelijk meer in overeenkomst met de beschrijving uit het sectieverslag van o.a. de bloedingen in het gebied van de tongwortel en de overige ernstige inwendige schade als gevolg van de verwurging en de daarbij opgetreden bloedstuwingen (zie hiertoe verder de conclusies verderop).

Nieuwe informatie uit de beschrijving bij foto 4:

Uit de vaststaande constatering dat het slachtoffer al bewusteloos en terminaal was toen ze is versleept en haar linkerarm daarbij gegarandeerd aanvankelijk ver achter haar hoofd uitgestrekt is geweest mogen we aannemen dat het onwaarschijnlijk is dat ze deze sleutels in de hand heeft weten houden vanaf het moment dat zij door de klap op haar achterhoofd bewusteloos is geraakt en achtereenvolgens gewurgd en vervolgens tot voor de openhaard is gesleept. Waarschijnlijker is dus dat ze ofwel 1) de sleutels in de hand heeft gehad op het moment dat zij door de moordenaar werd aangevallen en dat zij deze sleutels op de aanvangslocatie van het delict heeft laten vallen, ofwel 2) de sleutels gewoon op het kastje in de gang lagen en door de dader bij het lichaam zijn gedeponereerd. **Uit de vindplaats van de sleutels links naast het lijk mag dus hoe dan ook worden aangenomen dat deze door de dader naderhand bij het lijk zijn gedeponereerd. Uit het feit dat de linkerarm zich in een zeer onnatuurlijke positie bevindt en dus aantoonbaar door de dader is gemanipuleerd, mag worden afgeleid dat de dader de sleutels bewust in de buurt van deze hand heeft neergelegd.**

Uit deze nieuwe feiten m.b.t. de huissleutels mag worden geconcludeerd dat de dader dus theoretisch de mogelijkheid heeft gehad om na de moord terug te keren op de plaats van het delict.

Uit het feit dat de bovenste knoop van de blousekraag onder het lichaam terecht is gekomen mag worden afgeleid dat dit tijdens en dichtbij het laatste moment van het verslepen is gebeurd.

Aannemelijk is hierbij dat de blouse door de frictie op de bovenrug tijdens het verslepen van het slachtoffer dermate is gaan knellen onder de kin dat de bovenste knoop is losgesprongen en onder de linker oksel terecht is gekomen en daarbij nog een stuk is meegesleept in het opeen gepropte vest, om vervolgens nog dicht onder het lichaam gedrukt te raken toen de dader de positie van de linkerarm verdraaide.

(Scenario's waarbij het slachtoffer in buikligging is versleept en daarna halverwege omgedraaid zijn niet realistisch gezien de symmetrische positie van het vest onder de schouders en het feit dat de knoop dan juist niet onder het lichaam zou zijn meegesleept. Eveneens is het niet redelijk te veronderstellen dat het slachtoffer eerst ruggelings is gewurgd, daarna in buikligging is versleept, halverwege omgedraaid en in rugligging verder gesleept. Deze wisseling van posities had tevens een volkomen ander (en uitgesmeerd) bloedspoorpatroon uit de mond gegeven.

Beschrijving Foto 2 door Technische Recherche (niet afgebeeld want zeer slechte faxkopie)

Opname van de gang, genomen vanuit de keuken in de richting van de hal/voordeur.

Op de vloer in de gang zagen wij enkele kleine ronde natte/glimmende vlekjes, als druppels van een ingedroogde vloeistof. Wij hebben deze vlekjes bemonsterd met wattenstaafjes en genummerd B1 t/m B6.

Nieuwe informatie uit de beschrijving van Foto 2

De vindplaats van deze vlekjes lijkt overeen te stemmen met de mogelijke aanvangsplaats van het geweld. Het feit dat het slachtoffer waarschijnlijk haar huissleutels in de hand had toen het geweld is aangevangen onderbouwt het vermoeden dat dit in de buurt van de voordeur moet zijn geweest. Het feit dat het bloedspoor op de wang van het slachtoffer het onmiddellijke gevolg lijkt te zijn van de verwurging dicht bij de aanvangsplaats van het geweld, maakt het aannemelijk dat de vlekjes in de gang gerelateerd zijn aan het schoonmaken van mogelijke bloedvlekjes op de vloer.

Wat is uit deze nieuwe informatie af te leiden m.b.t. het meest aannemelijke scenario van de reconstructie.

Het meest aannemelijke scenario

De weduwe is met redelijke zekerheid in de hal van haar huis aangevallen. De beperkte ruimte en de hoeveelheid aldaar aanwezige obstakels geven inhoud aan de diverse oppervlakkige geweldskenmerken. De weduwe droeg tijdens deze handelingen haar vest nog op een normale wijze over haar bovenlichaam en de blouse zat mede onder het gewicht van dit vest nog op zijn natuurlijke plaats.

Nog steeds staat vast dat de weduwe met grote zekerheid tijdens de verwurging al bewusteloos of versuft was als gevolg van de harde klap of val op haar achterhoofd en dat deze verwurging eveneens met grote waarschijnlijkheid ter plekke in de hal heeft plaatsgevonden.

De verwurging heeft in rugligging plaatsgevonden volgens de aanvankelijke beschrijving in de reconstructie. Tijdens de verwurging heeft zich door het omvangrijke inwendige letsel in de keel en de ernstige stuwingen, bloed in de mond opgespaard dat is weggelopen zodra het hoofd naar links viel onmiddellijk na de verwurging. De uitstroomhoek was daarbij duidelijk meer loodrecht omlaag dan na de versleping van het lichaam, toen het hoofd iets meer achterover was komen te liggen als gevolg van de verdraaide positie van de schouders in de nek en het vest wat zich had opgepropt onder de bovenrug en de nek van de weduwe.

Het bloed uit de mondhoek van de weduwe zal wellicht vlekken hebben achtergelaten op de vloer die gerelateerd zouden kunnen zijn aan de glimmende vochtresiduen (poetsmiddelen?) die in de hal zijn aangetroffen.

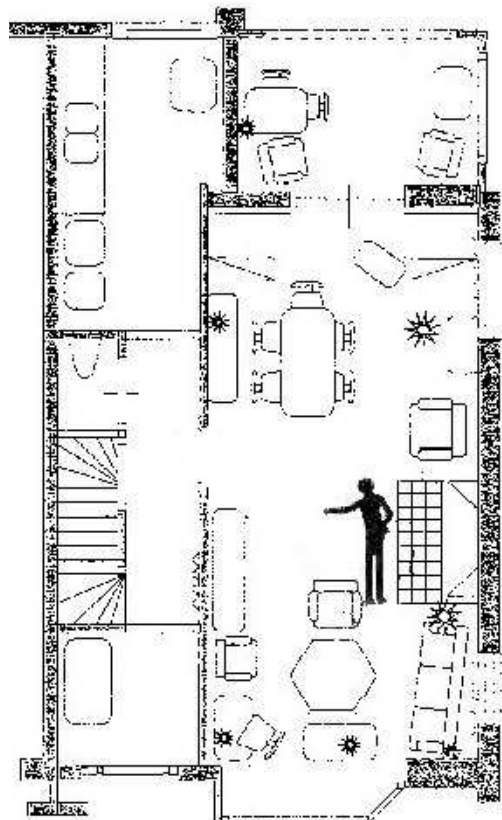
Na de verwurging is de weduwe ruggelings verslept tot exact voor de open haard waarbij de blouse dermate strak rond de keel is opgekropen dat de bovenste knoop is losgesprongen en onder de linkerarm terecht is gekomen en nog een stuk is meegeslept in het opgepropte vest.

Nadat de weduwe exact voor de haard was gepositioneerd heeft de dader zijn messteken toegebracht.

Na afloop zijn waarschijnlijk de geweld- en sleepsporen gekuist en zijn de huissleutels naast het lijk aangebracht om de sporen uit te wissen die erop hadden gewezen dat het lichaam was verslept naar een andere locatie dan waar het geweld had aangevangen.

De plattegrond

De plattegrond van de Technische Recherche is zeer verhelderend ten aanzien van de dynamiek van het delict en met name ten opzichte van het sleeptraject. Het plattegrondje is overigens beslist niet nauwkeurig en de exacte indeling van de ruimtes en de plaats van de meubels is duidelijk slechts indicatief bedoeld als ondersteunende informatie bij de foto's. Om het beeld zo helder mogelijk te krijgen is op de plattegrond de exacte positie van het lichaam van het slachtoffer iets nauwkeuriger weergegeven dan het vage poppetje op de originele tekening.

Wat wel zeer verhelderend is en uit de foto's alleen niet eerder kon worden opgemerkt, is dat de positionering voor de haard nota bene ernstig werd gehinderd en bovendien onnatuurlijk werd gemaakt door de leunstoel onmiddellijk rechts naast de onderbenen van de weduwe. Uit dit laatste feit mag met nog meer zekerheid worden geconcludeerd dat de dader een natuurlijk verklaarbare geweldspositie van het lichaam ondergeschikt achtte aan de exacte positionering onder het portret van Dr. Wittenberg. Het is dus met nadruk niet zo dat hij deze locatie heeft verkozen vanwege het feit dat hij daar meer ruimte tot zijn beschikking had, want op de uiteindelijke vindplaats van het lijk werd hij in zijn bewegingsvrijheid gehinderd door zowel het plateau voor de haard met zijn obstakels, als de grote stoel ter hoogte van de onderbenen van de weduwe en heeft hij dus achterwaarts slepend tussen deze obstakels moeten manoeuvreren om het lichaam exact op de juiste plaats te krijgen.

De aantoonbare moeite die de dader heeft moeten verrichten bij het exact positioneren van het lichaam onder het portret van Dr. Wittenberg en de keuze die hij daarbij heeft gemaakt voor een aantoonbaar onlogische geweldslocatie, in combinatie met het feit dat hij geen enkel spoor heeft achtergelaten dat een roofmoord had moeten en kunnen suggereren, evenals de volstrekte overbodigheid van de vele messteken op de stervende weduwe en het regelmatige patroon daarvan, zijn het absolute bewijs dat de dader heeft gehandeld vanuit een dwingende psychologische noodzaak waarbij tevens de nagedachtenis van wijlen Dr. Wittenberg een beslissende rol heeft gespeeld.

Dat de symbolische beladen locatie van het lijk ook aan de recherche niet voorbij kan zijn gegaan blijkt uit een fragment uit het Tactisch Journaal van maandag 27 september alwaar de werkster van de weduwe, die de familie Wittenberg door en door kende, verslag doet van een droom die ze heeft gehad over de moord. Ze vertelt daarin letterlijk⁴ hoe mevr Wittenberg tegen haar moordenaar gezegd zou hebben: *“als je me dood wil maken doe het op de grond in de kamer onder het schilderij van mijn man”* (de rechercheur die het commentaar in het TJ heeft gemeld zette hier nog drie vraagtekens achter). Wat de oude werkster dus onmiddellijk in de gaten had is tot de recherche blijkbaar nooit doorgedrongen. Het is onvoorstelbaar dat ondanks de harde aanwijzingen m.b.t. het overduidelijke atypische karakter van de moord er nooit een reconstructie is gemaakt van de geweldshandelingen.

De conclusies

In hoofdlijnen blijven de conclusies uit de oorspronkelijke reconstructie dus overeind. De wurging heeft frontaal plaatsgevonden en de wurgende hand is daarbij met zekerheid niet met de achterkant van de kraag in aanraking gekomen. Los daarvan bevond de blousekraag zich tijdens de verwurging niet op aanraakafstand van de verwurgende hand, die namelijk veel hoger in de keel heeft toegeslagen.

Er heeft zich geen enkele aannemelijke geweldshandeling plaatsgevonden die een rechtstreeks contact van de dader met de blouse van de weduwe met zich mee had gebracht. Alle andere denkbare contacthandelingen waarbij dit wel zou kunnen zijn gebeurd worden sterk gehinderd door de aanwezigheid het vest over de blouse en zijn bovendien dus niet noodzakelijkerwijs meer aan een willekeurig stadium van de geweldpleging gebonden. Hiermee worden dergelijke denkbeeldige handelingen volstrekt speculatief en zelfs van mindere waarschijnlijkheid dan het zakelijke contact tussen Louwes en de weduwe eerder op die dag omdat de weduwe toen immers nog geen vest over haar blouse heeft gedragen.

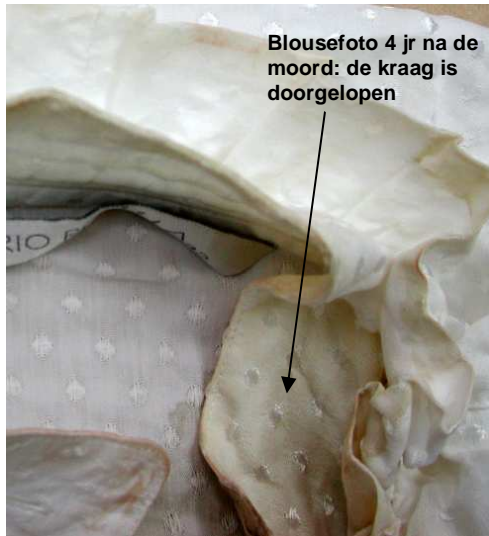
Er is nu dus een situatie ontstaan waarbij speculatieve en niet vanzelfsprekend geweldgerelateerde handelingen tijdens de moord ondergeschikt zijn geworden aan naar redelijkheid aanneembare overdrachtshandelingen als gevolg van intiem zakelijk contact (zoals een handdruk bij binnenkomst, een troostende hand op de schouder, een handdruk bij vertrek, een eventuele nies of hoestbui of speekseldruppels tijdens het gesprek). Onmiddellijk na het bezoek van Louwes is de weduwe de deur uit gegaan voor haar afspraak met haar huisarts. Ze heeft daarbij als nette dame met zekerheid haar blouse en blousekraag nog even geschikt en haar kapsel gemodelleerd alvorens te vertrekken.

---

⁴ TJ 081 RB/WS op 27/09/1999

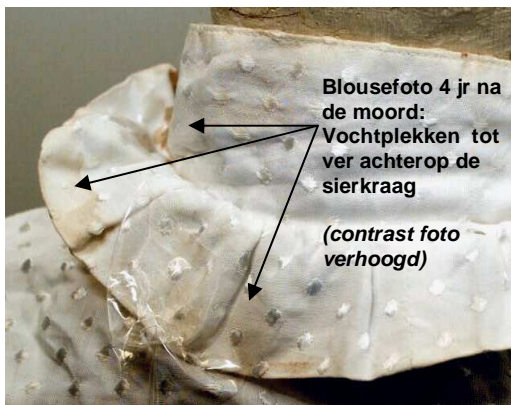
Dezelfde hand die even daarvoor tot twee maal toe Louwes een hand had gegeven kwam daarbij dus nadrukkelijk in contact met haar blouse. Al dit soort handelingen zijn nu minstens even aannemelijk geworden als een niet langer geweldgerelateerd en dus volkomen speculatief contact tussen Louwes als vermeende dader en de vestdragende weduwe.

De vlekken op de blouse

Wat betreft de diverse vlekken op de blouse nog enkele speciale opmerkingen: Heel duidelijk zichtbaar op de foto's van het PD is dat er waarschijnlijk make-up op de binnenkant van kraag terecht is gekomen door de omhoogstuwende werking tijdens het verslepen, waarbij de binnenkant van het boordje van de blouse strak tegen de wangen van de weduwe werd aangedrukt. Voor de rest toont de blouse op alle foto's van de PD nagenoeg smetteloos schoon.

Op de foto's van de blouse na 2003 is echter duidelijk zichtbaar hoe de make-up vlekken aan de binnenkant van het binnenste boordje van de weduwe doorgedrukt lijken te zijn naar de buitenkant van dit boordje. Eveneens biedt de buitenste sierkraag aan deze zijde een door en door smoezelige aanblik die sterk contrasteert met het smetteloze wit wat zichtbaar is op de PD foto's. Een ander merkwaardig feit betreft de vreemde onnatuurlijke kleur van wat als make-up vlekken worden uitgelegd.

Dit alles wijst op de mogelijke invloed van vocht en wat dit betreft is het nuttig om even stil te staan bij een van de meest voorkomende postmortale verschijnselen, namelijk dat maaginhoud na het geleidelijk ontspannen van de kringspieren na afloop van de rigor mortis periode, onder druk van de uitzettende werking van eerste ontbindingsgassen in de darmen via de slokdarm naar buiten wordt geperst. Dit maagvocht heeft doorgaans een bleke kleur als gevolg van de langdurige inwerking van het maagzuur. Dit is ook de reden waarom er bij iedere opbaring een prop vette watten diep in de keelholte ingebracht wordt. Behalve dit fenomeen gaan lijken op bepaalde plekken ook doorzweeten. Dit is goed

zichtbaar op het rugpand van de blouse. Het is dus meer dan aannemelijk dat lijkvocht dan wel bleek maagvocht uit de mond zich heeft vermengd met de make-up sporen op de kraag.

Achtereenvolgens hebben met de al dan niet vochtige blouse de opeenvolgende niet gedocumenteerde manipulaties plaatsgevonden:

1. Blouse op PD waarschijnlijk al opengemaakt (en weer dichtgemaakt?)
2. Lichaam op PD in de kist gelegd (armen en "spons" vest worden tegen lichaam aangedrukt)
3. Transport naar mortuarium ziekenhuis Deventer
4. Lichaam uit de kist gehaald en ter plekke geschouwd
5. Blouse is hierbij opengemaakt en met zekerheid niet meer gesloten
6. Lichaam waarschijnlijk opgeslagen in koelcel mortuarium
7. Lichaam teruggeplaatst kist
8. Transport naar gerechtelijk laboratorium in Rijswijk
9. Lichaam uit de kist gehaald en op de autopsietafel gelegd
10. Vest uitgetrokken (heeft al die tijd als een soort spons gefungeerd en regelmatig verplaatst)
11. Blouse uitgetrokken

12. Blouse verpakt en opgestuurd

Tijdens deze niet gedocumenteerde handelingen zijn tevens twee grote nieuwe bloedvlekken op de blouse ontstaan die op de PD nog niet aanwezig waren.

Blousefoto 4 jr na de moord: de grote plek op het rugpand is tijdens opslag zeker in contact gekomen met andere delen van de blouse

Op het rugpand van de blouse is tevens een grote vochtplek zichtbaar die met grote waarschijnlijkheid afkomstig is van plaatselijk doorzweeten van het lijk. Het lijkt er sterk op dat de blouse nadat hij is verwijderd van het lichaam, in vochtige staat is opgevouwen en verpakt voor verzending.

De onnatuurlijke kleur van de make-up vlekken en het feit dat deze duidelijk zijn doorgedrukt in het boordje wijzen op de sterke inwerking van lijkvocht en/of maagvocht

De make-up vlekken die eventueel al op de PD op de blouse terecht zijn gekomen zijn ontstaan tijdens het waarschijnlijk niet zachtzinnige ruggelinge verslepen van het lichaam uit de gang tot voor de openhaard, waarbij de blouse geleidelijk omhoog is gekropen en hoofd en blouse van positie zijn veranderd toen de blouseknoop eraf sprong.

Samen met de vele niet gedocumenteerde handelingen die met de blouse zijn uitgevoerd in de eerste dagen na het aantreffen van het lijk, maakt dit dat er weinig zinnigs meer kan worden gemeld over de aard en plaats van het in 2003 uitgevoerde delictsporen onderzoek. Make-up en andere

(wondvocht/maagvocht/lijkvocht/bloed) vlekken zijn aantoonbaar verder verspreid over de blouse en kunnen op iedere denkbare wijze tijdens de diverse ongecontroleerd handelingen direct na het ontdekken van het lijk hebben gezorgd voor sterke contaminatie en vooral verdere verspreiding van op de blouse aanwezige DNA sporen.

(in deze reconstructie is nog geen rekening gehouden met het feit dat de blouse vier jaar lang zoek is geweest en opgevouwen teruggevonden werd in een open venster envelop in een kartonnen doos in een garage van de Deventer alle daarna plaatshebbende onzorgvuldige behandeling van het bewijsstuk).

BIJLAGE

Met betrekking tot de in het sectieverslag behandelde letselgroepen worden hieronder puntsgewijs de voor dit betoog belangrijkste conclusies uit het autopsierapport geciteerd.

1 Samendrukkend geweld bij de hals

Uitwendig: Aan de oogleden waren talrijke kleine stipvormige rode huidverkleuringen zichtbaar. Het tandvlees toonde talrijke verspreide kleine stipvormige rode slijmvliesverkleuringen.

De hals: er waren vlekkelijke rode veranderingen. **De nek en rug vertoonden verder geen afwijkingen, met name ter plaatse van de nek werden geen huidbeschadigingen aangetroffen.**

Het hoofd was rozerood met verspreid talrijke kleine rode stipvormige huidverkleuringen (ook achter de oren). De neus was enigszins rood tot paarsblauw. Er waren bruinrode huidverkleuringen ter plaatse van de kin (juist aan de onderzijde) ter plaatse van de hals (in het omslaggebied naar de onderzijde van de kin) en talrijke kleine vlekkelijke rode huidverkleuringen elders in de hals (voorzijde). De schedelhuid toonde verspreid een rozerode kleur en kleine stipvormige bloedinkjes.

Inwendig: Halsspieren en onderhuids weefsel: er waren uitgebreide bloeditstortingen hoog in de hals, in en in de omgeving van de weke delen (voornamelijk spierweefsel). Het tongbeen was verbeend en gebroken. Het strottenhoofd was verbeend; beide grote hoornen waren gebroken met omgevende bloeditstortingen; het strottenhoofd was aan de voorzijde gebroken. Het slijmvlies van de luchtpijp juist onder de beide stembanden toonde talrijke stipvormige bloeditstortinkjes en een enkele grotere bloeditstorting aan de zijwaartse zijden. Er waren bloedingen in het gebied van de tongwortel.

Er was een oppervlakkige breuk van het wervellichaam van de zesde halswervel met enige bloedophoping in de omgevende peesbladen.

Samenvatting: Meerdere vlekkelijke rode en roodbruine huidbeschadigingen, plaatselijk met enige huidafschaving **ter plaatse van de (voorzijde van de) hals.**

Tekenen van stuwing in het hoofd (talrijke stipvormige huidbloedinkjes in het gelaat, achter de oren, in de bindvlies van de ogen en in de onderhuidse weefsels van de hoofdhuid)

Er was geweldsinwerking ter plaatse van de hals. Deze letsels zijn opgeleverd door inwerking van uitwendig, samendrukkend geweld ter plaatse van de hals, met stuwing in het hoofdgebied als gevolg.

De letsels ter plaatse van de hals zijn ernstig en levensbedreigend en zouden het intreden van de dood kunnen verklaren. De letsels zijn bij leven of rond het overlijden opgeleverd gelet op de aanwezige bloeditstorting.

2 Steekletsel in de borst

Vijf vrijwel identieke, parallel gelegen scherprandige huidperforaties aan de links-/voorwaartse zijde van de borst, waarvan enkele met een z.g. "torpedovorm"

Rond de middelste huidperforatie bevond zich een gebied met vlekkelijk vaalbruine kleur (kneuzing?)

Tekenen van inademing van bloed

De steekletsels ter plaatse van de borst zijn zondermeer dodelijk verlopende letsels. Gelet op de massale bloeditstorting zijn de steekletsels bij leven opgeleverd.

3 Uitwendig botsend geweld ter plaatse van het achterhoofd/nek

In het gebied van het achterhoofd en overgaand naar de nek werd een tamelijk grote donkerrode en recente bloeditstorting gezien

Er was inwerking van uitwendig mechanisch, botsend geweld ter plaatse van het achterhoofd/nek en neus, zoals bijvoorbeeld door een val of stoot of slag kan zijn opgeleverd.

De onderhuids gelokaliseerde bloeditstorting ter plaatse van het achterhoofd/nek is opgeleverd door inwerking van uitwendig mechanisch botsend geweld zoals bijvoorbeeld een slag of val. **Het is goed mogelijk dat het oplopen van dit letsel van betekenis is geweest ten aanzien van de hersenfunctie (bijvoorbeeld bewusteloosheid)**

4 Diverse ribbreuken

Er was breuk van de eerste t/m negende rib (voorwaarts en enkele centimeters links van het borstbeen met plaatselijk bloeditstorting) en er was breuk van de derde t/m achtste rib rechts voorwaarts (op enkele centimeters afstand van het borstbeen) met plaatselijk bloeditstorting.

Diverse ribbreuken: derde tot en met negende rib rechts en derde tot en met achtste rib links, waarvan enkele met omgevende bloeding

Er was een gebied met bruinrode oppervlakkige huidbeschadiging (en enige huidafschaving) ter hoogte van het linkersleutelbeen (in het overgangsgebied naar borstbeen)

Er waren tevens dergelijke rode huidverkleuringen ter plaatse van het gewricht tussen borstbeen en rechtersleutelbeen en juist onder het rechtersleutelbeen

Er waren diverse ribbreuken, opgeleverd door inwerking van uitwendig mechanisch samendrukkend geweld ter plaatse van de borst.

5 Overig uitwendig letsel

Ter plaatse van de rechterhandrug werd een tamelijk uitgebreide vaal donker doorschemerende door de huid onderhuidse bloeditstorting gezien. Deze bloeditstorting had een afmeting van circa 9 bij 5cm (rechterhandrug)

Beschikbare foto's

Van de autopsie zijn twee zeer slechte kwaliteit foto's beschikbaar die met name de locatie van de steekwonden laten zien na de wassing van het lijk.

Op de plaats van het delict (PD) zijn enkele kleurenfoto's gemaakt die met name een beeld geven van de uiterlijk zichtbare wurgsporen en de wijze waarop het lichaam is versleept op de PD.

Een latere foto van de blouse van het slachtoffer geeft informatie over de positie van deze blouse op het lichaam van mevr Wittenberg op het moment dat de messteken werden toegebracht. Deze foto's zijn waar nodig worden gebruikt in de reconstructie van de verschillende geweldsmomenten.